

Vonalban izzó teremtéstörténetek

„Mindig, amikor művészet történik – azaz, ha jelen van a kezdet – lökés támad a történelemben a történelem először, vagy éppen újra kezdődik... A művészet az igazság működésbe lépése.” (Heidegger)

Az emberiség teremtéstörténetei a világirodalom remekeiként ismerősek előttünk. A sumer vagy babilóniai, görög vagy zsidó történetek, eposzok és bibliák mind épülésünk történetei.

És történetek az épülésünkre.

Akinek megadatik, hogy egy ilyen teremtéstörténet keletkezésének földjén járjon, kezébe foghassa a múlt bölcsességének köveit, lenyomatait, véseteit és tárgyait, az maga is a genezis részesévé válik.

Ez történt egykoron, 1965 és 1970 között Sulyok Gabriellával, aki Irak földjét – az egykori Mezopotámiát – járva, ott élve élte át a Világteremtés erejét. A kultúra erejét, a mítoszok erejét, a szertartások és hitélmények erejét. Aligha csodálható, hogy az Iraki Régészeti Múzeum magyar munkatársa „megfertőződött” e világerő által. Aligha csodálható, ha az egykori soproni rajzoló, zenélő kislány, ifjú művész az életélményét lelte meg ott, e történelmi környezetben.

Sulyok Gabriella azonban nem tudós kutatóvá, hanem művésszé érett e messzi kultúrában, s emlékeit, olvasmányait a zseniális közvetítőkön keresztül a nagy Istenteremtő, emberteremtő eposzokon – azoknak is autentikusm Komoróczy Géza professzor hiteles magyar fordításaiban – ismerte és élte meg.

Sulyok Gabriella nem habozott, s mint egy népdalgyűjtő, lejegyezte mindazt, amivel szembetalálkozott. Csakhogy ő már önálló műként rajzolta meg a megismertet. Korai időszakában emberi alakok változnak széllé, köddé, erővé, később absztrakciójának gyümölcseként a tájak válnak az istenek és isteni teremtmények alakhordozóivá. Sulyok virtuóz mestere a vonalnak, s így izzó, égető, vérző és szelíden simogató vonalhegyei-völgyei, gubancai és lágy hullámszámai adják át nekünk, nézve-olvasóknak mindazt, amit Sulyok világunk, világaink születéséről hallott, olvasott, látott. Tájak, messzi hegyek, sziklák és gyökerek-köztük néha egy-egy szellem alaknyi figura-varázsolják eléink mítoszainkat.

„Ott az erdő.

Darabokban jár a köd.

Ötujjasan, mint elhagyott kezek,

vagy fölnyúlnak függőlegesre,

már-már uszályos mozdulat,

s jelentésükig el nem érve

halványan folynak a földre,

ahogy vonulnak –

ahogy kinőnek és ledőlnek

ezek a felhős, hosszú törzsek,

egy másik erdő jár a fák közt,

s egy másik lombot hömpölyögtetve” – írja Nemes Nagy Ágnes az Ekhnaton éjszakájában.

A természet mint mítoszélmény van jelen, még inkább táj, mint a természetből kimetszett műalkotás – Simmel megfogalmazása szerint.

Sulyok Gabriella az évtizedek során más mítoszokat, más teremteseket és klasszikus mágikus történeteket is feldolgozott rajzsorozataiban. A mostani kiállításon három teremben három történet játszódik le az emberiség nagy

történeteik közül, talán a két legnagyobb, és a harmadik a legfájdalmasabban legszebb. A bevezető terem, melynek hívószavai és idézete már eligazít a leendő látványban, a következő: „Az ókori Kelet bűvöletében”.

„A fénylő föld szüzi helyen a fénylő ég számára kizöldült,

az ég, a magasságos ég, a téres földdel nászra lépett.” (Sumer költeményből fordította: Dr. Komoróczy Géza)

Ez a terem a már említett sumer-babiloni istenek által megharcolt harcok, bikaáldozatok és törvényalkotások rajzi emlékezetébe vezet minket. Itt három személyes – Irakban gyűjtött – kicsiny, ám annál értékesebb tárgyi emlék is segíti értelmezni a grafikákat. Majd következik a Sulyok által a kétezres években szenvedélyesen megformált szerelmi mítosz, az Orfeusz és Euridiké zenében, versben, és persze a képzőművészetben is oly sokszor megénekelte története. A második teremben („Orfeusz vándorlása”) hallani véljük Gluck Orfeuszának dallamait, vagy épp Monteverdi, Liszt e témában írt zenei feldolgozásait. És persze beúszik a képbe, a Sulyok által megfogalmazott tájélmények képei közé Rilke hallhatatlan versének részlete:

„Köszál meredt.

és élettelen erdők. Úrre vert

hidak s ama nagy vaksi-szürke tó,

mely úgy borult mély feneke fölé,

mint táj fölé esőtől terhes néma égbolt.

S mezők közt lágyan, méla türelemben

az egyetlen út halvány csíkja látszott,

mint egy ledobott, hosszú lepedő.” (Rilke: Orpheusz, Eurüdiké, Hermész, Somlyó György fordítása)

Mintha Rilke már látta volna a Sulyok által kibomló vihart, a fák, sziklák küzdelmét, a lepedő-utat, a szerelmesek vonulását és a drámai vég vonalhalálait.

A harmadik terem („A Biblia vidéke”) az Ó- és Újtestamentum látomásait a korai figuratív, majd a 2000-es évek újabb feldolgozásai által tárja elénk. Elsősorban az ótestamentumi férfi- és nőalakok, próféták és áldozatos asszonyok képei, a szenvedéstörténetek jelenítik meg a Biblia belső világát. Sulyok itt is a személyességet, az általánosnak az egyesben való kifejezését keresi. Egyedi világlátás, totális világkép, ez a Sulyok Gabriella által képviselt művészet-eszmény. Munkássága Hamvas Béla soraira rímel: „Az őskori költészetben, a görög Homéroszban, a hindu Mahábharatában és Rámajánában és általában az őskori népek mítoszában a lényeges vonás nem az, hogy kollektív, hanem hogy univerzális.” (Hamvas Béla: Scientia Sacra)

Sulyok Gabriella belső érzékenységét, sajátos lírai látásmódját az utóbbi évtizedekben portréfilmjeiben is megmutatja. Teheti, hiszen egy évig a Színház- és Filmművészeti Főiskola operatőr szakán is tanult. Költészet, fény és vonalak hálói építik mozijait, melyben az ötven éve választott művészi út folyamatos kiteljesedését láthatjuk. A mítoszok érző lényei, a nagy kreatőr itt él közöttünk, s kamerával, tollal, ceruzával rajzolja körénk kis és nagy mítoszainkat.

Sinkó István